

Bouwsteen ten behoeve van de VHR-opgave

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A125 Meerkoet² *Fulica atra*, niet-broedvogel (Versie oktober 2024)

Deze bouwsteen richt zich op de Meerkoet in de hoedanigheid van niet-broedvogel. De Meerkoet is een algemene aan rallen verwante soort die zich in de broedtijd in allerlei verschillende zoete en brakke wateren ophoudt, van moerassen tot stadsgrachten. Ook in de winter is de Meerkoet in Nederland wijdverspreid en dan wordt de broedpopulatie aangevuld met overwinteraars uit Noordoost-Europa. De soort kan met name in het najaar in geschikte wateren zoals het IJsselmeergebied, de Randmeren en de Zuidwestelijke Delta in grote concentraties voorkomen. Gedurende de winter wordt de verspreiding ruimer en is de Meerkoet bijvoorbeeld ook steeds meer te vinden in graslandpolders. Het dieet is gevarieerd (afhankelijk van de tijd van het jaar), van gras en waterplanten tot insecten en schaaldieren. In Nederland verblijft in de winter >30% van de Noordwest-Europese flyway-populatie.

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerend landelijk doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 89.700 vogels (seizoensgemiddelde⁴).</i>	89.700 vogels (seizoensgemiddelde)
Voorstel nieuw landelijk doel 2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor een populatie van ten minste 209.000 vogels (seizoensgemiddelde), waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt behouden.</i>	209.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	209.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Huidige populatieomvang <i>Gemiddeld aantal vogels in de periode 2014/15-2019/20 (seizoensgemiddelde).</i>	222.000 vogels (seizoensgemiddelde)

Voorstel voor regionale opgave

Het aantal vogels per regio (provincies en rijkswateren) en de regionale opgaves voor 2050 zijn in tabel 1 weergegeven. Voor de provincies is dit exclusief het aandeel rijkswateren. In deze bouwsteen zijn de rijkswateren gedefinieerd als het voortouwgebied⁵ van Rijkswaterstaat (RWS). Omdat er voor de Meerkoet als niet-broedvogel geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave. In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. Een ruime kwart van de Meerkoeten in Nederland is buiten de broedtijd te vinden binnen de rijkswateren. Het betreft hier voor het grootste deel de zoete rijkswateren. Concentraties zijn bijvoorbeeld te vinden in het Markermeer, de Randmeren en de zoete delen van de Zuidwestelijke Delta. Zuid-Holland en Noord-Holland zijn daarnaast ook belangrijke regio's, met elk

¹ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

² Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden relevant als niet-broedvogel.

³ Het vigerende landelijke doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om de landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴ De som van maandelijks schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

⁵ Natura 2000-gebied waar RWS of een provincie voortouwnemer is. De rol van voortouwnemer is vooral die van eerst verantwoordelijke bij het opstellen van het beheerplan.

meer dan 10% van de Nederlandse niet-broedvogels. In deze regio's zijn met name de graslandpolders van belang voor de soort.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal vogels) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Meerkoet als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
rijkswateren	60.000	27%	n.b.	56.000
Zuid-Holland	46.000	21%	matige toename	43.000
Noord-Holland	24.000	11%	matige toename	23.000
Gelderland	19.000	9%	matige afname	18.000
Noord-Brabant	18.000	8%	matige toename	17.000
Utrecht	13.000	6%	stabiel	12.000
Friesland	12.000	5%	matige afname	11.000
Overijssel	8.500	4%	sterke toename	8.200
Groningen	6.000	3%	stabiel	5.600
Flevoland	5.200	2%	matige afname	5.000
Zeeland	4.500	2%	matige afname	4.400
Limburg	3.800	2%	stabiel	3.800
Drenthe	2.000	1%	matige afname	2.000
Landelijk	222.000	100%	stabiel	209.000

Prioritering

De Meerkoet bevindt zich als niet-broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Meerkoet als niet-broedvogel wordt als 'gunstig' beoordeeld:

Verspreidingsgebied	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

De grootte van het verspreidingsgebied van de Meerkoet als niet-broedvogel is gelijk gebleven aan de situatie in 1980 (Hornman 2018), waardoor het aspect 'verspreidingsgebied' als gunstig kan worden beoordeeld. De stabiele trend op de lange termijn in combinatie met de ligging van de huidige populatieaantallen (2014/15-2019/20) boven de Gunstige Referentiewaarde (GRW) voor de populatie (zie soortspecifieke uitleg hieronder, generieke uitleg box 1, tabel 2, figuur 1) maakt dat het aspect 'populatie' ook als gunstig kan worden beoordeeld. Het leefgebied is in staat om de populatie op een gunstig niveau in stand te houden en er zijn geen indicaties dat de kwaliteit onder druk staat. De matig toenemende trend op de korte termijn in combinatie met de afwezigheid van belangrijke knelpunten leiden ertoe dat het toekomstperspectief als 'gunstig' wordt beoordeeld. In het doelendocument van 2006 werd de SvI van de Meerkoet nog als 'matig ongunstig' beoordeeld omdat er toen nog sprake was van een populatieafname (ministerie van LNV 2006). De overige aspecten konden wel als gunstig worden beoordeeld. In de huidige SvI kan ook het aspect 'populatie' weer als gunstig worden beoordeeld omdat de trend van de Meerkoet inmiddels stabiel is op de lange termijn en de populatieaantallen zich nog steeds op een gunstig niveau bevinden.

Nadere onderbouwing GRW⁶

De populatieomvang van de Meerkoet als niet-broedvogel ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (Directive Value, DV) betrof 209.000 vogels (gemiddeld seizoensgemiddelde 1977/78-1981/82). Om te bepalen in hoeverre de DV een populatieomvang op een gunstig niveau weerspiegelt, en dus als GRW kan dienen, wordt deze vergeleken met de Ecologisch Gunstige Referentie (EGR). De EGR voor Meerkoet betreft de gemiddelde populatieomvang in 2005/06-2014/15 (187.000 vogels), een periode die voor zoetwater herbivoren zoals de Meerkoet als gunstig wordt beschouwd (zie box 1, Vogel *et al.* 2021). De EGR ligt met 187.000 vogels onder de DV van 209.000 vogels, waarmee de GRW wordt bepaald op een seizoensgemiddelde van 209.000 vogels overeenkomstig de DV.

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2014/15-2019/20	222.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Beoordeling korte termijntrend	2008/09-2019/20	matige toename (2,5% per jaar)
Beoordeling lange termijntrend	1980/81-2019/20	stabiel
Gunstige Referentiewaarde Populatie	DV	209.000 vogels (seizoensgemiddelde)

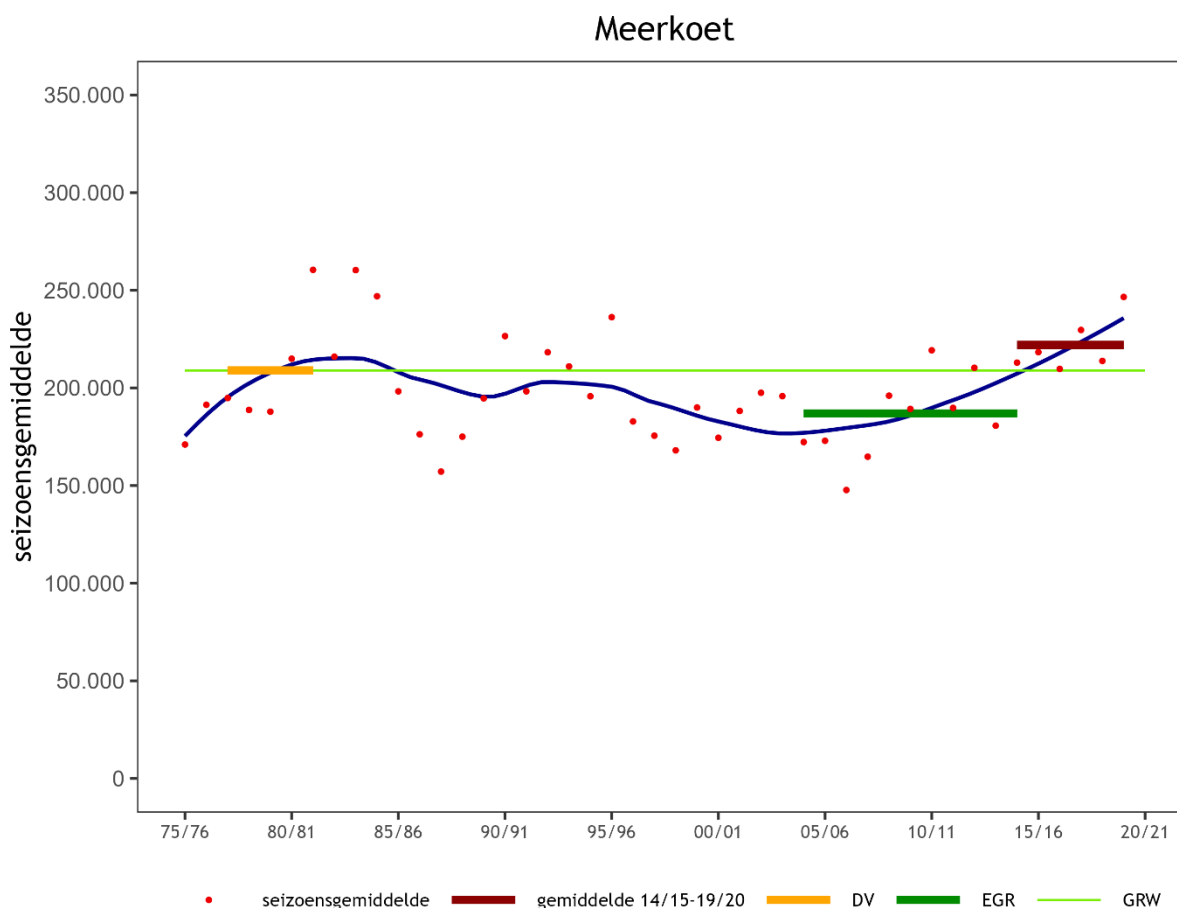
⁶ De te nemen stappen voor het bepalen van de GRW voor niet-broedvogels worden in detail toegelicht in Vogel *et al.* (2021), waarbij het stroomschema in figuur 5.5 (bepaling GRW) wordt gevolgd. Zie ook de generieke uitleg in box 1 van deze bouwsteen.

Box 1. Wat is de GRW en hoe wordt die bepaald voor niet-broedvogels

Bij de methodiek voor het bepalen van de SvI (Vogel *et al.* 2021) is het voor de beoordeling van het aspect populatie nodig om de actuele populatieomvang te vergelijken met een Gunstige Referentiewaarde (GRW, ofwel *Favourable Reference Value* (FRV)). De GRW schetst de populatieomvang in een ecologische toestand van een populatie die gunstig is en is een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde waarde. Bij de bepaling worden alleen ornithologisch-ecologische aspecten betrokken. De GRW voor de populatiegrootte is geen doel op zich maar wel een belangrijke pijler voor de bepaling van de vitaliteit van de populatie. Voor een gunstige SvI moeten echter ook andere aspecten (verspreidingsgebied, leefgebied en toekomstperspectief) op orde zijn. Bij het bepalen van de GRW voor de populatie worden voor niet-broedvogels de hierna beschreven uitgangspunten gehanteerd.

- De Vogelrichtlijn bepaalt dat het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980), de *Directive Value* (DV), behouden moet blijven. Om te voorkomen dat de DV sterk wordt beïnvloed door piek- of daljaren wordt een gemiddelde over 5 seizoenen aangehouden: de periode 1977/78-1981/82. Wanneer de DV aantoonbaar gunstig is, wordt de GRW gelijk gesteld aan de DV. Er zijn echter gevallen waarbij de periode rondom 1980 aantoonbaar geen gunstige periode is, bijvoorbeeld als gevolg van drukfactoren zoals waterkwaliteit en doorwerking van pesticiden.
- Om te bepalen in hoeverre de DV een populatieomvang op een gunstig niveau weerspiegelt wordt deze vergeleken met de *Ecologisch Gunstige Referentie* (EGR). De EGR weerspiegelt net als bij broedvogels de gemiddelde populatieomvang in een periode waarin de ecologische omstandigheden voor de soort relatief gunstig waren. Deze gunstige referentieperiode varieert per 'voedsel-habitatgilde', soorten die overeenkomstige eisen stellen aan hun leefgebied (zie tabel 5.2 in Vogel *et al.* 2021). Wanneer de EGR op een hoger niveau dan de DV ligt, dan geldt de EGR als GRW; de DV zal dan een ongunstige of minder gunstige situatie weerspiegelen. Als GRW geldt dus de DV *tenzij* de EGR hoger is.
- Wanneer de GRW wordt gebaseerd op een EGR die beïnvloed is door een ontwikkeling vóór de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn die het leefgebied van een soort onomkeerbaar heeft verkleind, dan is de GRW naar beneden bijgesteld. Daarvan is sprake bij enkele soorten die in belangrijke mate gebruik maken van het Zuidwestelijke Deltagebied. Door de Deltawerken is foerageergebied definitief verloren gegaan en per relevante soort is dit in mindering gebracht op de GRW.
- In sommige gevallen kan de EGR niet worden bepaald, bijvoorbeeld omdat de soort sterk toeneemt (>1% per jaar). Dit is o.a. het geval bij soorten die zich recent gevestigd hebben. Dan is de GRW bepaald op het gemiddelde van de periode 2014/15-2019/20.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).

Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de ‘Gunstige Referentiewaarde’ (GRW) voor de populatie van de Meerkoet als niet-broedvogel is bepaald. Weergegeven is het globale populatieverloop op basis van de aantallen (seizoensgemiddelde, rode punten). Dit populatieverloop is weergegeven met een donkerblauwe solide lijn. Relevante waarden, inclusief de periode waar deze betrekking op hebben, zijn aangeduid met gekleurde horizontale balkjes: Directive Value (DV, 1977/78-1981/82, oranje), Ecologisch Gunstige Referentie (EGR, donkergroen) en populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 (donkerrood). De GRW zelf is weergegeven als lichtgroene horizontale lijn. Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar box 1 en Vogel et al. (2021).

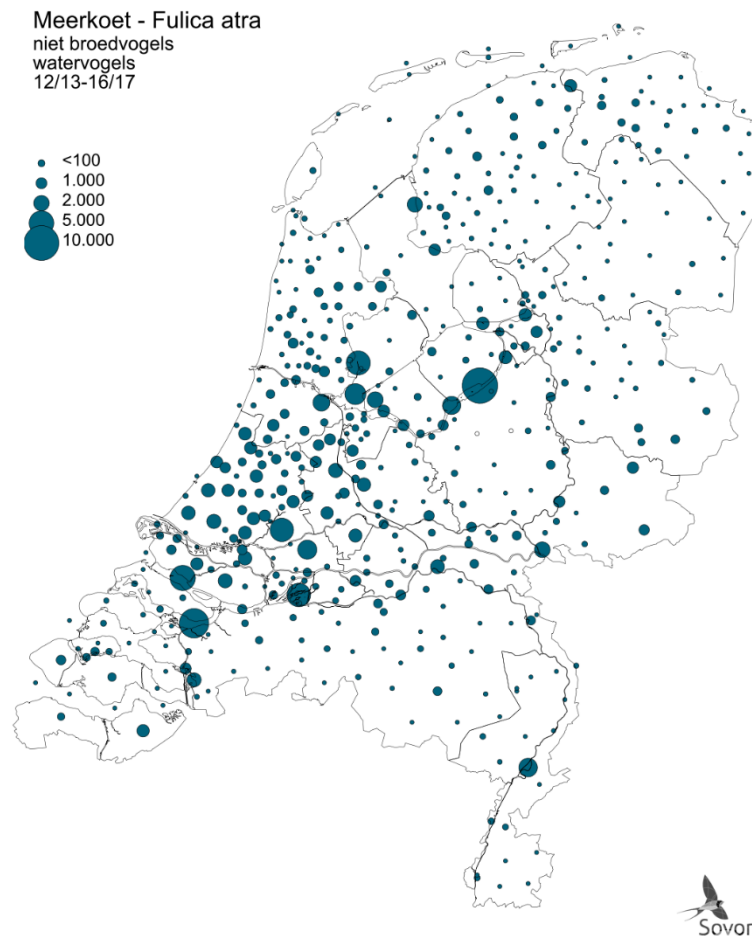
2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSVI)

De populatieomvang overeenkomstig de GSVI bedraagt 209.000 vogels (seizoensgemiddelde). Afgezet tegen het huidige aantal (222.000 vogels; 2014/15-2019/20) betekent dit dat de populatie zich in de huidige situatie op een gunstig niveau bevindt.

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

De trend van de Meerkoet als niet-broedvogel vertoont enige schommelingen, maar is over de gehele linie stabiel. Jaarlijkse schommelingen hangen vaak samen met de weersomstandigheden in de winter (Hornman *et al.* 2019). Regionaal zijn er wel verschillen in trends te zien: zo is de Meerkoet in veel graslandpolders en kleinere zoetwaterplassen in aantal afgenomen, maar zijn er in de zoete rijkswateren juist toenames te zien. Deze toenames zijn in vrijwel alle zoete rijkswateren te bespeuren: de zoete delen van de Zuidwestelijke Delta, het IJsselmeergebied, de Randmeren en de grote rivieren (Hornman *et al.* 2018, 2019; figuur 2). Met name in de Randmeren is de toename sterk: de Meerkoet heeft hier sterk geprofiteerd van een toenemend voedselaanbod in de vorm van kranswieren (van der Winden *et al.* 1997, van Rijn & van Eerden 2021).

Figuur 2. Verspreiding van de Meerkoet als niet-broedvogel in de periode 2012/13 - 2016/17. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebiet (cluster van telgebieden) (Sovon 2022).

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Lokaal kan recreatie een probleem zijn, vogels kunnen opvliegen bij verstoring (Provincie Zuid-Holland 2022). Op dit moment zijn er op landelijk niveau geen belangrijke knelpunten die het behoud van de GSvI van de Meerkoet als niet-broedvogel in de weg staan. De onderstaande analyse richt zich dan ook op behoud van de gunstige situatie.

Beheer en herstel-/verbetermaatregelen

- De Meerkoet heeft een gevarieerd dieet, maar voedt zich in de grote wateren naast waterplanten ook met zoetwattmosselen zoals de driehoeksmossel. De afname van de driehoeksmossel in het IJsselmeergebied heeft, in tegenstelling tot bij enkele andere soorten (bijvoorbeeld Tafeleend en Topper) niet tot een afname aan Meerkoeten aldaar geleid (Noordhuis *et al.* 2014). Waarschijnlijk kon de vindingrijke Meerkoet relatief makkelijk overschakelen op andere voedselbronnen. Door het beschikbaar maken en houden van andere voedselbronnen zal de Meerkoet nog voldoende voedsel kunnen vinden op plaatsen waar het aantal mosselen in aantal is afgenomen (Rijkswaterstaat 2017). Het is hierin met name belangrijk dat er wordt gericht op het beschikbaar maken en houden van waterplanten als kranswieren en fonteinkruiden. De Meerkoet eet deze waterplanten, maar kan zich daarnaast ook tegoed doen aan de kleine weekdieren die zich in de waterplanten ophouden (van Rijn & van Eerden 2021).
- In het binnenland profiteert de grasetende Meerkoet, naast het op peil houden van de waterkwaliteit van zoete wateren, ook van het in stand houden van natte graslanden als foerageergebied (Provincie Noord-Holland 2016, Provincie Overijssel 2017).
- De Meerkoet heeft een matig tot gemiddelde verstoringgevoeligheid en is daarmee minder gevoelig voor verstoring dan veel andere watervogels. Toch kan met name waterrecreatie tot verstoring

leiden (Krijgsveld *et al.* 2008) en kan het beperken van waterrecreatie rondom geschikte foerageergebieden voor de Meerkoet positief uitpakken voor de soort (Rijkswaterstaat 2017).

Regionale verschillen

In de grote wateren zoals het IJsselmeergebied, de Randmeren en de Zuidwestelijke Delta kan er ter bevordering van de voedselsituatie voor de Meerkoet het best gericht worden op de kwaliteit en voedselsituatie binnen de wateren zelf. In uiterwaarden en poldergebieden eet de Meerkoet ook voor een groot deel gras en zal het in stand houden van graslanden effectiever uitpakken ter behoud van de Meerkoet. Waterrecreatie zal met name een op de grote wateren tot verstoring kunnen leiden. De verstoringsevoeligheid voor bijvoorbeeld wandelaars in uiterwaarden en polders wordt kleiner ingeschat (Krijgsveld *et al.* 2008).

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

- In veel natuurontwikkelingsgebieden binnen het Natura 2000-netwerk en op gronden die behoren tot het Natuurnetwerk Nederland (NNN) wordt gestuurd op ontwikkeling van natte natuur. Dit gebeurt op grotere schaal onder andere via de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). Er wordt o.a. gewerkt aan de verbetering van de ecologische waterkwaliteit van het IJsselmeergebied waar de Meerkoet van kan profiteren door middel van een verbeterde voedselsituatie.
- Projecten die langs de grote rivieren zijn opgezet ter bescherming tegen hoogwaterstanden leveren ook positieve effecten aan de natuurontwikkeling langs de grote rivieren. Zo zijn er in het kader van de projecten 'Ruimte voor de Rivier' en 'Maaswerken' bijvoorbeeld nevengeulen aangelegd en uiterwaarden vergroot. De Meerkoet profiteert hiervan door een toename van geschikt foerageergebied.
- Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) biedt kansen op uitbreiding en kwaliteitsontwikkeling van foerageergebied van de Meerkoet. Met name beheeractiviteiten die zijn gericht op poelen, sloten, plasdrassen en vochtige graslanden kunnen het voedselaanbod voor foeragerende Meerkoeten verbeteren door een toegenomen aanbod aan kleine ongewervelde waterdieren en voor de Meerkoet eetbare vegetatie.

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

De Meerkoet staat in de Europese Rode lijst te boek als 'Near Threatened' en de Europese populatieaantallen nemen af (Birdlife International 2021). De Nederlandse Meerkoeten behoren tot de Noordwest-Europese flyway-populatie. Deze flyway-populatie lijkt ook in aantal af te nemen, hoewel een stabiele trend met de huidige gegevens niet uitgesloten kan worden. Voor de andere flyway-populatie die zich in Europa bevindt, de Zuidoost-Europese populatie, kan met zekerheid worden vastgesteld dat de aantallen afnemen (Wetlands International 2022). Op Europees niveau worden deze afnames onder andere veroorzaakt door habitatverlies als gevolg van ontwatering van agrarisch gebied en moerassen. In sommige landen speelt daarnaast predatie door de Amerikaanse Nerts een belangrijke rol (Keller *et al.* 2020).

Kennisleemtes

Er bestaan nog kennisleemtes over de achterliggende oorzaken van de regionale toe- en afnames van Meerkoeten in Nederland. Hoewel een toename in een aantal van de grote wateren en riviergebieden goed aansluit bij de toegenomen kwaliteit van deze leefgebieden, is op plaatsen waar de Meerkoet in aantal is afgenomen niet altijd duidelijk welke factoren hier een rol spelen. Mogelijk is er sprake van migratie van individuen naar de grote wateren en riviergebieden omdat het foerageergebied hier geschikter is, maar dit is met de huidige kennis niet met zekerheid te bepalen.

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2050

Op dit moment bevindt de Meerkoet zich in een GSvI en is het toekomstperspectief gunstig. In samenhang met de op korte termijn toenemende populatieaantallen en gebrek van belangrijke knelpunten voor de soort is behoud van de populatieomvang die als gunstig beschouwd mag worden daarmee haalbaar voor 2050.

3. Advies landelijk doel

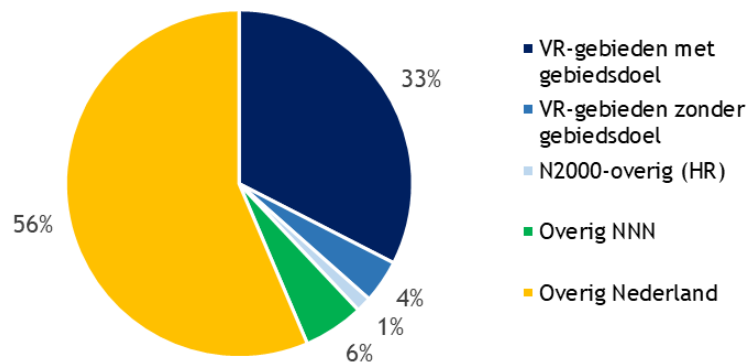
De populatieomvang bij een GSvI bedraagt 209.000 vogels (seizoensgemiddelde). De populatieomvang van ca. 222.000 vogels (seizoensgemiddelde; 2014/15-2019/20) die momenteel in Nederland aanwezig is, ligt hier ruim boven. De korte termijntrend is toenemend en het toekomstperspectief is als gunstig

beoordeeld. Het advies is daarom om het landelijke doel voor 2050 op 209.000 vogels (seizoensgemiddelde) te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan. De landelijke opgave is in de huidige situatie gerealiseerd.

IV. Regionale opgave

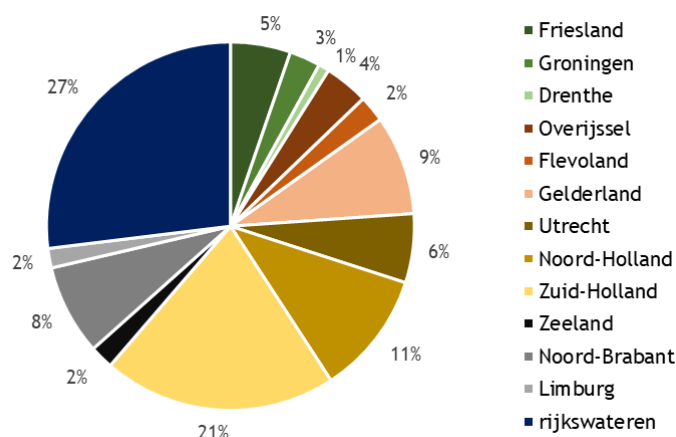
1. Actueel voorkomen

Eén derde van de Nederlandse Meerkoeten is buiten de broedtijd te vinden in vogelrichtlijngebieden met een gebiedsdoel voor de soort (figuur 3). Een ruime helft van de vogels houdt zich daarnaast buiten natuurgebieden op. Het betreft hier uiteenlopende leefomgevingen, van parken tot stadsgrachten, maar de meeste Meerkoeten buiten natuurgebieden houden zich op in graslandpolders.

Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de Meerkoet als niet-broedvogel, de overige Vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrictlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

In figuur 4 wordt de verdeling gepresenteerd over de provincies en de rijkswateren. Het provincie-aandeel is exclusief rijkswateren, de aantallen in het rivierengebied worden wel aan de provincies toegekend. Voor deze indeling is gekozen omdat provincies en RWS (rijkswateren) de voortouwnemers voor de beheerplannen zijn. Een ruime kwart van de Meerkoeten in Nederland is buiten de broedtijd te vinden binnen de rijkswateren. Het betreft hier voor het grootste deel de zoete rijkswateren, hoewel lagere aantallen ook in het Waddengebied en in het zoute deel van de Zuidwestelijke Delta gevonden worden. Grote concentraties in de zoete rijkswateren zijn bijvoorbeeld te vinden in het Markermeer, de Randmeren en de zoete delen van de Zuidwestelijke Delta. Zuid-Holland en Noord-Holland zijn daarnaast ook belangrijke regio's, met elk meer dan 10% van de Nederlandse niet-broedvogels. In deze regio's zijn met name de graslandpolders van belang voor de soort. In het binnenland, zoals in Gelderland en Noord-Brabant, zijn Meerkoeten buiten de broedtijd vooral te vinden langs rivieren en in zoetwaterplassen.

Figuur 4. Aanwezigheid van de Meerkoet als niet-broedvogel in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20) per provincie (exclusief rijkswateren) en in de rijkswateren. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS.

De top vijf van de belangrijkste gebieden voor de Meerkoet als niet-broedvogel betreffen uitsluitend gebieden in het IJsselmeergebied, de Randmeren en de Zuidwestelijke Delta (tabel 3). Enkele poldergebieden en grote rivieren blijken daarnaast ook van groot belang voor de soort. Ondanks de GSvI wordt het instandhoudingsdoel niet in alle Vogelrichtlijngebieden die voor de soort zijn aangewezen behaald. De flexibele Meerkoet laat zich niet uitsluitend binden aan natuurgebieden en wanneer er voldoende geschikte foerageerhabitat buiten de natuurgebieden is, zal de soort zich over een groter gebied verspreiden (Provincie Noord-Holland 2016).

Tabel 3. De belangrijkste gebieden voor de Meerkoet als niet-broedvogel in de winterseizoenen 2014/15-2019/20 alsmede overige Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel (IHD) voor de soort. Het procentueel aandeel in de Nederlandse winterpopulatie is indicatief weergegeven. Functie(s) van het gebied: f (foerageren). Type berekening (waarde): g = seizoensgemiddelde. VR* = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Meerkoet als niet-broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), NNN = Natuurnetwerk Nederland (indien >5%), overig = overig Nederland, rw = rijkswateren (voortouwnemer RWS), IHD = huidig instandhoudingsdoel, - = geen IHD.

Gebied	Status	Regio	Functie (waarde)	Huidige populatie	Aandeel in NL	IHD (vogels)
Veluwerandmeren	VR*/HR	rw	f (g)	14.740	7%	11.000
Markermeer & IJmeer	VR*/HR	rw	f (g)	11.689	5%	4.500
Krammer-Volkerak	VR*/HR	rw	f (g)	9.005	4%	1.300
Haringvliet	VR*/HR	rw	f (g)	7.057	3%	2.300
Biesbosch	VR*/HR	NB	f (g)	7.030	3%	3.100
Rijntakken	VR*/HR	Gl	f (g)	5.311	2%	8.100
Krimpenerwaard	NNN/overig	ZH	f (g)	3.510	2%	-
IJsselmeer	VR*/HR	rw	f (g)	3.427	2%	3.600
Polders Ronde Hoep en Groot-Mijdrecht	NNN/overig	NH/Ut	f (g)	2.673	1%	-
Gestuwde Maas	NNN/overig	Li/Gl/NB	f (g)	2.589	1%	-
Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	VR*	rw	f (g)	2.401	1%	1.700
Veerse Meer	VR*	rw	f (g)	1.769	1%	4.200
Ketelmeer & Vossemeer	VR*	rw	f (g)	1.641	1%	1.700
Zoommeer	VR*	rw	f (g)	1.537	1%	710
Lauwersmeer	VR*	Gr	f (g)	1.466	1%	970
Zwarte Meer	VR*/HR	rw	f (g)	1.307	1%	1.800
Markiezaat	VR*	NB	f (g)	882	<1%	920
Grevelingen	VR*/HR	rw	f (g)	804	<1%	2.000
Oosterschelde	VR*/HR	rw	f (g)	710	<1%	1.100
Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	VR*/HR	NH	f (g)	613	<1%	710
Sneekermeergebied	VR*	Fr	f (g)	437	<1%	1.700

Gebied	Status	Regio	Functie (waarde)	Huidige populatie	Aandeel in NL	IHD (vogels)
Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	VR*/HR	Ov	f (g)	205	<1%	320
Eilandspolder	VR*/HR	NH	f (g)	137	<1%	480

2. Advies voor regionale opgave voor 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. De opgave wordt verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie, tenzij er redenen zijn om daar gemotiveerd van af te wijken. Dat kan door verschillen in regionale trends (makkelijker te realiseren in regio's waar de soort het beter doet), verschil in areaal potentieel leefgebied en/of de nabijheid van bronpopulaties voor herstel. Bij de Meerkoet is er geen reden om af te wijken van de verdeling op basis van het huidige regioaandeel in het landelijke totaal. Omdat er voor de Meerkoet geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave (tabel 4). In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. Een ruime kwart van de Meerkoeten in Nederland is buiten de broedtijd te vinden binnen de rijkswateren. Het betreft hier voor het grootste deel de zoete rijkswateren. Concentraties zijn bijvoorbeeld te vinden in het Markermeer, de Randmeren en de zoete delen van de Zuidwestelijke Delta. Zuid-Holland en Noord-Holland zijn daarnaast ook belangrijke regio's, met elk meer dan 10% van de Nederlandse niet-broedvogels. In deze regio's zijn met name de graslandpolders van belang voor de soort.

Tabel 4. Voorstel voor opgave (aantal vogels) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Meerkoet als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
rijkswateren	60.000	27%	n.b.	56.000
Zuid-Holland	46.000	21%	matige toename	43.000
Noord-Holland	24.000	11%	matige toename	23.000
Gelderland	19.000	9%	matige afname	18.000
Noord-Brabant	18.000	8%	matige toename	17.000
Utrecht	13.000	6%	stabiel	12.000
Friesland	12.000	5%	matige afname	11.000
Overijssel	8.500	4%	sterke toename	8.200
Groningen	6.000	3%	stabiel	5.600
Flevoland	5.200	2%	matige afname	5.000
Zeeland	4.500	2%	matige afname	4.400
Limburg	3.800	2%	stabiel	3.800
Drenthe	2.000	1%	matige afname	2.000
Landelijk	222.000	100%	stabiel	209.000

V. Prioritering

De Meerkoet bevindt zich als niet-broedvogel in een GSvI en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

Literatuur

- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- HORNMAN M. 2018. Meerkoet *Fulica atra*. Pp. 230-231 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

- HORNMAN M., KOFFLIJBERG K., VAN WINDEN E., VAN ELS P., KLAASSEN O., SOVON GANZEN- EN ZWANENWERKGROEP & SOLDAAT L. 2018. Watervogels in Nederland in 2015/2016. Sovon-rapport 2018/07, RWS-rapport BM 18.08. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HORNMAN M., HUSTINGS F., KOFFLIJBERG K., VAN WINDEN E., VAN ELS P., VAN KLEUNEN A., SOVON GANZEN- EN ZWANENWERKGROEP & SOLDAAT L. 2019. Watervogels in Nederland in 2016/2017. Sovon-rapport 2019/01, RWS-rapport BM 19.01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KELLER V., HERRANDO S., VOŘÍŠEK P., FRANCH M., KIPSON M., MILANESI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVAŇOVÁ A., KALYAKIN M. V., BAUER H.-G. & FOPPEN R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- VAN KLEUNEN A., VAN ROOMEN M., JANSSEN J.A.M., KUITERS A.T., VAN WINDEN E., BOELE A., SCHMIDT A.M. & VAN VREESWIJK T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- KRIJGSVELD K.L., SMITS R.R. & VAN DER WINDEN J.R. 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie. Rapport nr. 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- NOORDHUIS R., GROOT S., PIRES M.D. & MAARSE M. 2014. Wetenschappelijk eindadvies ANT IJsselmeergebied. Vijf jaar studie naar kansen voor het ecosysteem van het IJsselmeer, Markermeer en IJmeer met het oog op de Natura-2000 doelen. Deltares, Delft.
- PROVINCIE OVERIJSEL. 2017. Natura 2000 beheerplan Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht. Zwolle.
- PROVINCIE NOORD-HOLLAND. 2016. Natura 2000 beheerplan Eilandspolder 2016-2022. Haarlem.
- RIJKSWATERSTAAT. 2017. Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017-2023. IJsselmeer.
- VAN RIJN S.H.M. & VAN EERDEN M.R. 2021. Actualisatie Doeluitwerking Vogelrichtlijnsoorten IJsselmeergebied 2020. Rapportnr. 2021-08. Deltamilieu Projecten, Culemborg.
- VOGEL R., FOPPEN R., VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C.A.M. & VAN ROOMEN M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VAN DER WINDEN J., POOT M., VAN DEN BERG M., BOUDEWIJN T. & DIRKSEN S. 1997. Kranswieren: voedsel voor grote aantallen watervogels. De Levende Natuur 98: 34-42.

Geraadpleegde websites

- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Meerkoet. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/4290>. Geraadpleegd op 28/01/2022.
- WETLANDS INTERNATIONAL. 2022. Waterbird Population Estimates. <http://wpe.wetlands.org/>. Geraadpleegd op 02/02/2022.